

СЕКЦІЯ 4. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-263-3/19>

Мисько Л. П.,

*студентка VI курсу кафедри прикладної лінгвістики,
Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»*

*Науковий керівник: **Кармишева І. Д.,***

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри прикладної лінгвістики,

*Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»*

ЕЛЕКТРОННІ СЛОВНИКИ ТА САТ-ІНСТРУМЕНТИ ЯК ДОПОМІЖНІ ЗАСОБИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ У СФЕРІ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Стрімкий розвиток науки та техніки, поява нових технологій, запровадження їх у виробництво, зростання кількості інноваційних проєктів породжують все більший попит на переклад спеціалізованої літератури, текстів сфери інформаційних технологій. Залучення інструментів автоматизованого перекладу допомагає у процесі роботи з інформативно орієнтованими текстами, насиченими сталими термінами та неологізмами. Системи автоматизованого перекладу допомагають зрозуміти значення слова чи тексту, цілого абзацу; підібрати еквівалент оригінальному тексту, що максимально передаватиме комунікативний ефект на цільового читача завдяки доступу до великих масивів даних; ці системи називають САТ-інструменти (англ. CAT-tools – Computer-assisted translation). Термін використовується для охоплення цілого ряду апаратних засобів і програмних продуктів, які допомагають перекладачам у роботі [3, с. 67]. Такі інструменти записують вже виконаний переклад у базу даних для подальшого використання під час роботи із текстами однієї сфери.

Метою роботи є аналіз інструментів машинного та автоматизованого перекладів для роботи із текстами галузі

інформаційних технологій. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких завдань: провести розвідку теоретичних досліджень, присвячених автоматизованому перекладу; описати наявні найбільш популярні інструменти для здійснення часткового та повного автоматизованого перекладів; здійснити аналіз ефективності використання вищезгаданих систем у процесі перекладу.

Швидкі темпи глобалізації та технічного прогресу спричинили розвиток технології GILT (англ. Globalization, Internationalization, Localization, Translation), що позначає глобалізацію, інтернаціоналізацію, локалізацію та переклад відповідно. Активно використовуються текстові редактори, онлайн системи машинного перекладу, системи перевірки орфографії, електронні словники та інше програмне забезпечення для полегшення як процесу перекладу, так і підвищення його ефективності. Усі ці допоміжні засоби пов'язані з розвитком штучного інтелекту у галузі перекладу [2, с. 108]. Основними поняттями, пов'язаними зі штучним інтелектом у сфері перекладу, є машинний переклад (далі МП), та автоматизований переклад. У цьому дослідженні використані MemoQ та CafeTran Espresso CAT-інструменти.

Науково-технічні тексти, як правило, об'ємні, містять багато повторень та термінів. Такі терміни можуть бути адаптовані й влучно використані протягом усього перекладу документу чи інструкції. Саме тому, засоби комп'ютерного перекладу широко використовуються серед перекладачів текстів інформаційних технологій [6, с. 71]. Доступне на сьогодні програмне забезпечення використовує різні алгоритми, програми обробки інформації, які за допомогою аналізу великих масивів даних дозволяють створити точний переклад [7, с. 95]. Варто зазначити, що попри значні здобутки у сфері МП, перекладені тексти не рідко потребують людського втручання, а саме корегування перекладача для досягнення еквівалентності не тільки у змісті, а й у впливі на цільового читача. МП можна розділити на переклад речень та переклад тексту. Одним з основних методів МП є проведення синтаксичного аналізу речень вихідної мови, а потім синтаксичного перетворення на основі семантичних обмежень [7, с. 94-95]. Google Translate є найбільш відомим у сфері електронних словників. Його перевагами є великі масиви порівняльних текстів, термінологічних баз даних, зручний функціонал, можливість голосового набору тексту та прослуховування перекладу. Проте цей інструмент не розрахований на

переклад спеціалізованих текстів, термінів ІТ-технологій. Також, проблемою є методика перекладу українською через проміжні мови, в тому числі російську. Така практика призводить до великої кількості суржиків у результатах перекладу та подальшої русифікації українською мови [1]. Як приклад, англійське слово зі сфери інформаційних технологій – *"installation"*. Google Translate першочергово перекладає це слово як *«установка»*, що є русизмом. Також доступні такий варіант як *«встановлення»*, але він вказаний як додатковий можливий переклад. У цьому випадку, правильно використати український еквівалент *«встановлення»* як першочерговий варіант. Також, можливе використання слова *«інсталяція»*, що найчастіше можна зустріти у словосполученні *«інсталяція програмного забезпечення»*, але аж ніяк не *«установка ПЗ»*. Це ще одна тема, яка потребує подальшого вивчення та усунення явних недоліків.

Дискурсивний переклад складніший, ніж переклад речень, але результат перекладу набагато кращий, оскільки можна проводити аналіз контексту. Їхні основні функції включають переклад документів, переклад речень та переклад тексту [7, с. 95]. Контекстно-чутливі словники виконують лінгвістичний аналіз слова та його контексту для покращення процесу пошуку шляхом прив'язки словоформи до її базової форми, переліченої у словниках, та звуження інформації, що підлягає на показ відповідно до підказок, наданих контекстом слова [5, с. 34]. Прикладом такого словника є французький проект – Reverso Context. Ця система зорієнтована на контексту приналежність слова. У такому випадку можна зустріти кілька зовсім різних семантичних значень одного слова в залежності від контекстів в англо-українському та українсько-англійському перекладах. Такий підхід покращує якість перекладу.

Одним із найпопулярніших CAT-інструментів для перекладу речень є MemoQ (<https://www.memoQ.com>). MemoQ позиціонує себе не лише як інструмент для виконання повсякденних перекладацьких завдань, а й як потужна менеджмент-система для керування процесами локалізації глобальних проектів та їх автоматизації. Одними з найважливіших для перекладача сервісів, що пропонує цей інструмент є інтеграція МП; перевірка орфографії; функційність попереднього перекладу, відома як розпізнавання активної термінології; можливість експорту глосарія. Цей CAT-інструмент пропонує локалізацію програмних забезпечень та ігор, локалізацію

проектів науки про життя, особливо охорони здоров'я, медичного обладнання та фармацевтичних компаній, аудіовізуальна/мультимедійна локалізація [8]. Як бачимо, діапазон послуг дуже розлогий, що робить цю систему конкурентною на ринку.

Для всебічного аналізу CAT-інструментів, у цьому дослідженні розглядається також система, яка не має такої популярності – CafeTran Espresso. Цей ресурс доступний за посиланням: <https://www.cafetran.com>. CafeTran Espresso підтримує роботу із файлами систем SDL Trados, MemoQ, і Wordfast. Система також пропонує інтеграцію з МП, можливість імпорту та експорту власного термінологічного словника [4]. Відмінністю цієї системи є орієнтація на індивідуальних перекладачів, у той час як MemoQ пропонує великі можливості для підприємств різних сфер.

Порівняльний аналіз таких CAT-систем, як MemoQ та CafeTran Espresso показує, що перекладачам доцільно користуватися ними у процесі письмового перекладу в залежності від побажань до функціоналу інструмента. Спільним залишається те, що дві системи надають інтеграцію із різними сервісами для всебічного використання; пам'яті перекладу для того, щоб з кожним разом покращувати якість перекладів за менший відрізок часу. Доцільним є постійне використання CAT-інструментів у перекладі однієї галузі, наприклад текстів ІТ-технологій. Яким стрімким би не був розвиток інформаційних технологій, нові терміни не пропонують щодня. При умові опрацювання нових наукових матеріалів у цій сфері та постійного поновлення активної термінологічної бази, перекладач отримує незамінний інструмент для роботи із текстами інформаційних технологій. Розглянуті CAT-інструменти загалом можуть значно оптимізувати процес перекладу, але не замінять перекладача як людину. Навіть переклади технічних та офіційних текстів потребують втручання людини-перекладача для подальшого редагування.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія: Перекладач Google. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Перекладач_Google (дата звернення: 17.09.2022).
2. Красуля А., Турчина М. Використання інструментів штучного інтелекту: порівняльний аналіз систем автоматизованого перекладу. *Львівський філологічний часопис*. 2020. № 8. С. 108–113. DOI: <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.17>

3. Kenny D. CAT Tools in an Academic Environment: What Are They Good For?. *Target-international Journal of Translation Studies*.1999. № 11. P. 65–82. DOI: 10.1075/target.11.1.04ken
4. CafeTran Espresso. URL: <https://www.cafetran.com> (дата звернення: 17.09.2022).
5. Seretan V., Wehrli E. 71. Context-sensitive look-up in electronic dictionaries // *Supplementary Volume Dictionaries. An International Encyclopedia of Lexicography: Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. edited by R. Gouws, U. Heid, W. Schweickard, H. Wiegand. Berlin, Boston : De Gruyter Mouton, 2013. P. 1046–1053. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110238136.1046>
6. Talaván N. *A University Handbook on Terminology and Specialized Translation*. Madrid : Universidad Nacional de Educación a Distancia, 2016. 130 p.
7. Yihua Z. An Empirical Study of Electronic Dictionaries and Translation Software. *Translation and Bilingual Dictionaries*, edited by Chan Sin-wai. Berlin, Boston : Max Niemeyer Verlag. 2013. P. 89–106. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110912869.89>
8. MemoQ. URL: <https://www.memoQ.com> (дата звернення: 17.09.2022).